

Leidraad voor het keuzedeel ter voorbereiding op het hbo-cluster Sociale Opleidingen

INHOUDSOPGAVE

Voorwoord	3
------------------	----------

UITWERKING KEUZEDEEL

Inleiding	4
Doel	4
Cluster	4
Situatieschets	5
Landelijk keuzedeel	5
Plaats in het curriculum	6
Opbouw en urenverdeling	6
Vervolg op het hbo	6

Inhoud en toetsing	6
Studievaardigheden	7
Kennis en vaardigheden	8
Project	8
Beroeps- en opleidingsoriëntatie	9

Tips voor de ontwikkelaar	11
Werkvormen	11
Context	12

Examinering	12
--------------------	-----------

Bestaand doorstroomonderwijs	12
-------------------------------------	-----------

Verantwoording ten opzichte van het landelijke keuzedeel	13
---	-----------

BIJLAGE

-Stappen in de ontwikkeling van academisch schrijven (Hanzehogeschool)	14
--	----

Voorwoord

Beste docent,

Voor u ligt een leidraad voor nadere uitwerking van het landelijke keuzedeel *Vorbereiding op hbo*. De uitwerking is specifiek gericht op doorstroom naar de sociale opleidingen in het hbo. U kunt dit document gebruiken als leidraad bij het ontwikkelen van onderwijs voor dit keuzedeel. We noemen dit document *leidraad* of ook wel *halffabricaat*: het geeft een inhoudelijk kader voor het landelijke keuzedeel, maar het biedt nog voldoende ruimte aan een mbo-instelling om een eigen kleur te geven aan het onderwijs.

Deze leidraad is ontwikkeld in opdracht van de Colleges van Bestuur van alle acht mbo-instellingen in Noord-Nederland en in samenwerking met de hbo-instellingen in het Noorden. Er is voor deze samenwerking gekozen om de krachten te bundelen nu elke instelling voor dezelfde uitdaging staat: ontwikkel keuzedelen ter voorbereiding op de doorstroom naar het hbo (en andere keuzedelen). Er is voor samenwerking met het hbo gekozen omdat het hbo zicht heeft op de sterke en zwakke kanten van mbo'ers die studeren op het hbo. Dit alles met het doel de kansen op studiesucces voor een mbo'er te vergroten op het hbo.

Naast dit keuzedeel dat voorbereidt op de doorstroom naar de sociale opleidingen wordt ook een leidraad ontwikkeld voor:

Groen	Laboratoriumonderwijs
Hospitality	ICT/CMD
Economie	Techniek
Gezondheidszorg	Sport
Kunst	Verpleegkunde

De leidraad betreft een algemeen advies aan meerdere instellingen. Omdat niet alle bestaande programma's afzonderlijk naast dit keuzedeel zijn gelegd, vragen wij u dit te doen ten einde overlap te voorkomen. Zowel wat betreft overlap met de inhoud van het basis- en profieldeel als overlap met loopbaanoriëntatie of studieloopbaanbegeleiding.

We hopen dat u een handvat in handen heeft dat enerzijds richting geeft aan de inhoud van het keuzedeel en anderzijds inzage geeft in het materiaal dat reeds beschikbaar is in de huidige samenwerkingsverbanden of in het land. Achterin in dit document is een bijlage opgenomen waarmee u uw voordeel kunt doen bij het ontwikkelen van het onderwijs. Succes met het verder invullen van dit keuzedeel!

Namens het samenwerkingsverband in Noord-Nederland, de werkgroep sociale opleidingen:
Anne Marie Bijen (Drenthe College)
Betty Holsappel (ROC Menso Alting)
Francien van Bruggen (Noorderpoort)
Francis Stortelder (Noorderpoort)
Frank Knoester (Stenden)
Frony van der Zwaag (Alfa-college)
Gerda Minke-Adema (NHL hogeschool)
Marika Roersma (ROC Friese Poort)
Saskia van der Velde (Hanzehogeschool Groningen)
Susanna Dieudonné (Friesland College)
Theda van der Vlugt (ROC Friese Poort)
Wytske Kater (Hanzehogeschool Groningen)
Jeanet Schuring (Hanzehogeschool, project Succesvolle doorstroom mbo-hbo Noord-Nederland)

Inleiding																																																				
Doel	<p>Het doel van de doorstroomkeuzedelen is het maken van een bewuste keuze voor het hbo enerzijds en het vergroten van studiesucces voor de student in het hbo anderzijds. Doel is dat de student voorafgaand aan de start op het hbo een beeld heeft van zijn eigen kunnen en zijn eigen wensen ten aanzien van zijn (studie)loopbaan.</p> <p>Van belang is dat een mbo'er een beargumenteerde keuze maakt voor een hbo-opleiding en het verschil ondervindt tussen studeren op het mbo en hbo.</p> <p>Uit onderzoek is gebleken dat er verschillende factoren van invloed zijn op het studiesucces. Daarom zijn er drie onderdelen te onderscheiden in een keuzedeel in Noord-Nederland:</p> <ul style="list-style-type: none"> - studievaardigheden, - kennis en vaardigheden - beroeps- en opleidingsoriëntatie 																																																			
Cluster	<p>Tot het cluster sociale opleidingen in het hbo behoren de opleidingen:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Pedagogiek - Maatschappelijk Werk en Dienstverlening* - Cultureel Maatschappelijke Vorming - Sociaal Pedagogische Hulpverlening* - Toegepaste Psychologie - Creatieve Therapie - Sociaal Werk - Sociaal Juridische Dienstverlening - Human Resource Management - Ad Ervaringsdeskundige in de Zorg - Ad Sociaal Werk - Ad Pedagogisch Educatief Medewerker <p>Er zijn twee opleidingen die ook tot het economische domein behoren. Zij zullen een keuze maken welk keuzedeel zij hun studenten aanraden. Dat gaat om: Human Resource Management en Sociaal Juridische Dienstverlening.</p> <p>*Bij de Hanzehogeschool gaan de opleidingen MWD en SPH per 2017 samen op in de opleiding Social Work.</p>																																																			
	<p>Het studiesucces van mbo-studenten die de overstap naar de sociale opleidingen in het hbo in Noord-Nederland hebben gemaakt verschilt sterk van opleiding tot opleiding. Bij sommige opleidingen is de uitval hoog, zie tabel 1.</p> <p>Tabel 1: Percentage uitval mbo'ers na 1 jaar en na 2 jaar per opleiding in het hbo in Noord-Nederland</p> <table border="1"> <thead> <tr> <th rowspan="2"></th> <th colspan="2">MWD</th> <th colspan="2">SPH</th> <th colspan="2">TP</th> <th colspan="2">Pedagogiek</th> <th colspan="2">Creat. Ther.</th> <th colspan="2">C&MV</th> </tr> <tr> <th>Jr 1</th> <th>Jr 2</th> <th>Jr 1</th> <th>Jr 2</th> <th>Jr 1</th> <th>Jr 2</th> <th>Jr 1</th> <th>Jr 2</th> <th>Jr 1</th> <th>Jr 2</th> <th>Jr 1</th> <th>Jr 2</th> </tr> </thead> <tbody> <tr> <td>2013</td> <td>31,8</td> <td>38,8</td> <td>33,8</td> <td>40,0</td> <td>43,8</td> <td>50,0</td> <td>42,3</td> <td>51,9</td> <td>30,8</td> <td>35,9</td> <td>50,0</td> <td>57,1</td> </tr> <tr> <td>2014</td> <td>34,7</td> <td>34,7</td> <td>30,4</td> <td>30,4</td> <td>36,4</td> <td>36,4</td> <td>33,7</td> <td>33,7</td> <td>23,1</td> <td>23,1</td> <td>58,3</td> <td>58,3</td> </tr> </tbody> </table> <p>Het is de bedoeling dat een student gedurende het eerste jaar helder krijgt of hij/zij het niveau aan kan en de opleiding leuk vindt. Uit de cijfers blijkt evenwel dat er ook nog een behoorlijke uitval is in het tweede jaar. Bij deze cijfers is geen rekening gehouden met switchers. Gemiddeld zal zo'n 10% van de uitvallers succesvol doorstuderen bij een andere opleiding.</p>		MWD		SPH		TP		Pedagogiek		Creat. Ther.		C&MV		Jr 1	Jr 2	Jr 1	Jr 2	Jr 1	Jr 2	Jr 1	Jr 2	Jr 1	Jr 2	Jr 1	Jr 2	2013	31,8	38,8	33,8	40,0	43,8	50,0	42,3	51,9	30,8	35,9	50,0	57,1	2014	34,7	34,7	30,4	30,4	36,4	36,4	33,7	33,7	23,1	23,1	58,3	58,3
	MWD		SPH		TP		Pedagogiek		Creat. Ther.		C&MV																																									
	Jr 1	Jr 2	Jr 1	Jr 2	Jr 1	Jr 2	Jr 1	Jr 2	Jr 1	Jr 2	Jr 1	Jr 2																																								
2013	31,8	38,8	33,8	40,0	43,8	50,0	42,3	51,9	30,8	35,9	50,0	57,1																																								
2014	34,7	34,7	30,4	30,4	36,4	36,4	33,7	33,7	23,1	23,1	58,3	58,3																																								

Situatieschets	<p>Voor de opleiding Toegepaste Psychologie bij de Hanzehogeschool geldt een numerus fixus. Dit betekent dat studenten te maken krijgen met een decentrale selectieprocedure. Bij de overige opleidingen is dit niet het geval.</p> <p>De opleidingen SPH en MWD van de Hanzehogeschool zullen met ingang van het schooljaar 2017-2018 opgaan in de opleiding Social Work. Bij de NHL en bij Stenden zullen de opleidingsnamen op een later moment eveneens veranderen.</p> <p>De doorstroomproblematiek wordt onderkend bij de mbo- en hbo-opleidingen. Bij de Hanze is een (informele) werkgroep met vertegenwoordiging van de Noordelijke ROC's en van de Hanze aan de slag met verbetering van de doorstroom. Een van de activiteiten die hieruit voort komt is het proefstuderen bij de Academie voor Sociale Studies van de Hanzehogeschool: een dag ervaren wat studeren op het hbo betekent (zie paragraaf <i>Beroeps- en opleidingsoriëntatie</i>). Ook bij de NHL is een werkgroep bezig met activiteiten voor verbetering van de overstap van mbo-studenten (zie de paragraaf <i>Bestaand doorstroomonderwijs</i>).</p> <p>De mbo-studenten die instromen in het hbo zijn ouder dan de instromende havisten. Ze zijn serieus en doen hun best om goede resultaten te halen. Hbo-docenten geven aan dat de mbo'ers over het algemeen een goede studiehouding hebben. Ze zijn gemotiveerd, bereiden zich goed voor en durven vragen te stellen. Ze zijn meestal goed in de praktijkvakken, hierbij lopen ze voorop in het eerste hbo-jaar. Ze zijn de trekkers/de leiders bij de uitvoering van opdrachten. Mbo'ers kunnen meestal goed presenteren. Ook projectwerk gaat prima.</p> <p>Mbo'ers die zijn doorgestroomd naar het hbo geven aan dat ze moesten wennen aan de strikte deadlines waarmee gewerkt wordt. Ook ervaren ze dat er in het hbo minder persoonlijke aandacht is dan op het mbo.</p> <p>Het niveau van het Nederlands, met name de schriftelijke taalvaardigheid en het maken van verslagen, vraagt extra aandacht wanneer de student wil doorstromen naar het hbo. Mbo'ers vinden het toepassen van theorie in de praktijk vaak moeilijk, d.w.z. van theorie naar praktijk werken (bewust bekwaam handelen). Ze staan vaak meer in de 'werkmodus' (vaardigheden) en zijn minder gefocust op het leeraspect (cognitief). Ook het gevraagde abstractieniveau in het hbo is wennen, evenals het bewust stellen van doelen: wat wil ik bereiken? Reflectie op de studieonderdelen hoort daar ook bij: wat heb ik nu geleerd?</p> <p>Qua studievaardigheden moeten mbo'ers in het hbo erg wennen aan het doornemen van grote hoeveelheden stof. Belangrijk hierbij is het kunnen onderscheiden van hoofd- en bijzaken, het samenvatten en het hanteren van een efficiënte planning. Dit vinden mbo'ers moeilijk. Ook verbanden leggen, analyseren en vragen stellen (bijv. over de tekst) zijn leerpunten. Deze vaardigheden zijn eveneens heel belangrijk bij het voorbereiden van tentamens. Verder wordt er in het hbo meer gevraagd qua onderzoeksvaardigheid.</p>
Landelijk keuzedeel	<p>In dit halffabricaat is uitgegaan van het landelijke keuzedeel:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Voorbereiding HBO <p>Dit keuzedeel heeft een studielast van 240 uur.</p> <p>De inhoud van het keuzedeel is primair gericht op de verwant doorstromende mbo-student, dus van de mbo-sociale opleidingen naar een sociale opleiding in het hbo.</p>

Plaats in het curriculum	Het hbo adviseert een keuzedeel dat gericht is op de doorstroom naar het hbo als een herkenbare eenheid aan te bieden in het tweede en/of derde jaar van de mbo-opleiding aan die studenten die de principekeuze voor doorstuderen in het hbo hebben gemaakt.
Opbouw en urenverdeling	<p>In dit keuzedeel komen drie onderdelen aan bod:</p> <p>1 Theorie</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ Aanbieden via proefcollege(s) op het hbo ▪ Gebruik maken van theorieboeken/artikelen <p>2 Praktijkonderzoek</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ Welzijn-gerelateerd onderwerp ▪ Onder andere: interviewen in het werkveld ▪ projectvorm <p>3 Beroeps- en opleidingsoriëntatie</p> <p>a) Interview-opdracht Informatie verzamelen over opleiding en beroep</p> <p>b) Reflectie-opdracht 1^e deel over 'Wie ben ik? Wat zijn mijn kwaliteiten?' 2^e deel over 'Wat wil ik gaan doen?'</p> <p>De richtlijn voor de indeling in BOT, BPV en zelfstudie is dat er per keuzedeel 80 uur contacttijd is en 160 uur zelfstudie, praktijk, groepswork, examen-/toetsvoorbereiding etc. BPV is niet nodig aangezien de mbo-student in de opleiding al voldoende praktijkervaring heeft opgedaan. Meer dan 80 uur BOT is niet aan te raden om het zelfstandig werken dat het hbo kenmerkt na te bootsen.</p> <p>Voor het theorieonderdeel wordt 20 uur BOT als richtlijn gegeven. De overige 60 BOT-uren kunnen naar keuze over onderdeel 2 en 3 worden verdeeld.</p>
Vervolg op het hbo	De Hanzehogeschool Groningen, de NHL en Stenden kunnen in de toekomst bekijken of, en zo ja, in welke mate er vrijstellingen gegeven kunnen worden aan mbo-studenten die het doorstroomkeuzedeel hebben behaald. Op dit moment is het te vroeg voor een besluit hierover.
Inhoud en toetsing	
	Voor mbo-studenten die willen doorstromen naar een sociale opleiding in het hbo is extra aandacht voor studievoordigheden van belang. (Zie hiervoor ook de brochure <i>Generieke studievoordigheden set voor doorstroom mbo-hbo</i>). Voor dit keuzedeel zijn de belangrijkste studievoordigheden die aandacht verdienen:

Studievaardigheden	<p><u>Plannen en zelfstandig werken</u>: het meer zelfstandig plannen van de studie en het hoge tempo is relatief nieuw voor de mbo-student: meer doen in dezelfde tijd. Dit geldt ook voor het doornemen van grote hoeveelheden – soms taaie - stof, o.a. ter voorbereiding van tentamens (richtlijn: 15-18 pagina's per uur). Het managen van het doornemen van veel stof is belangrijk om te oefenen. Het leren voor een toets wordt vaak uitgesteld, waardoor het uiteindelijk niet meer gaat lukken zich goed voor te bereiden. Het is van belang dat studenten ervaring opdoen met het vroeg starten van het leren voor een (grotere) toets.</p> <p><u>Teksten lezen en leren</u>: samenvattend lezen en hoofd- en bijzaken onderscheiden is in het hbo een belangrijke vaardigheid. Het verdient aanbeveling in het keuzedeel expliciet aandacht te besteden aan het lezen van teksten en te oefenen met samenvatten op basis van de hoofdzaken, óók ter voorbereiding van een theorie tentamen. Hierbij kan ook een Engelse tekst op het programma worden gezet. Verder hebben mbo'ers baat bij oefening in het stellen van vragen over de tekst en het leggen van verbanden.</p> <p><u>Onderzoeken</u>: in het hbo gaat het om vraagstukken waarbij het eigenlijke probleem nog niet duidelijk is. Het is aan te bevelen te oefenen met het opstellen van een plan/onderzoek aan de hand van een probleemstelling en deelvragen. De mbo'er is geneigd snel praktisch aan de slag te gaan in plaats van een onderzoekende houding aan te nemen.</p> <p>Bij onderzoeksoopdrachten is ook het <u>zoeken en verwerken van informatie</u> belangrijk. Het gaat hierbij om vakliteratuur, soms in het Engels, en andere bronnen van zeker niveau. Van studenten wordt kritische zin gevraagd bij selectie van bronnen. Een onderzoeksoopdracht kan uitmonden in een verslag.</p> <p><u>Analyseren</u> is een belangrijke vaardigheid op het hbo: eerst goed nadenken en verschillende mogelijkheden overwegen, waarbij van theorie naar praktijk wordt gedacht. Ook verbanden leggen, overstijgend denken en op een hoger abstractieniveau werken hoort hierbij. De hbo-student moet niet alleen op microniveau kijken maar ook op meso- en macroniveau.</p> <p><u>Verslagen maken</u>: in het keuzedeel gaat het hierbij om een 'plus' op de eisen in het mbo. Correct <u>taalgebruik</u> (geen spreektaal) is van belang bij het maken van verslagen naast de opzet/structuur. Op het hbo worden in het verslag altijd de gebruikte bronnen vermeld. Voor de wijze van noteren hanteert het hbo de APA-normering.</p> <p><u>Reflecteren</u>: krijgt veel aandacht in het mbo-curriculum, maar in het keuzedeel kan de vaardigheid meer verdiepend worden aangeboden in relatie tot het professioneel handelen d.w.z. van de student wordt gevraagd reflecteren in gedrag te laten zien, gericht op professionalisering en het eigen professioneel handelen. Hierbij hoort ook het reflecteren op de eigen studievoortgang: terugblik op de nul-situatie.</p>
--------------------	---

<p style="writing-mode: vertical-rl; transform: rotate(180deg);">Kennissen en vaardigheden</p>	<p>De studievaardigheden kunnen worden gekoppeld aan theoretische kennis. Toepassen van kennis komt dan aan de orde bij het oefenen van de studievaardigheden. In dit keuzedeel gebeurt dat via:</p> <p>1) Het onderdeel Theorie (zie paragraaf <i>Opbouw en urenverdeling</i>)</p> <p>Dit onderdeel kan worden ingevuld met het bestuderen van literatuur over een specifiek maatschappelijk thema en worden afgesloten met een theorietoets. De studenten bestuderen theorieboeken en/of artikelen.</p> <p>Bij het aanbieden van dit onderdeel kan voor een deel van de BOT-uren worden gedacht aan het volgen van (een) proefcollege(s) op het hbo. In dergelijke colleges kunnen de theoretische onderwerpen worden aangeboden op een manier die in het hbo meer gebruikelijk is. Bij de Hanzehogeschool en de NHL worden dergelijke colleges ook wel opgenomen. De mbo-student hoeft in dat geval niet altijd naar de hogeschool te komen.</p> <p>De studenten worden in de BOT-uren getraind in <u>teksten lezen</u> (en luisteren naar teksten), <u>hoofd- en bijzaken/de kern</u> leren onderscheiden en het maken van verschillende <u>hbo-toetsvragen</u>. Het is ook de bedoeling dat studenten leren omgaan met <u>grotere stukken tekst</u> en dus grotere toetsen, en met teksten met meer diepgang. Aspecten die hierbij geoefend kunnen worden zijn: Nederlandse taal, Engels, onderscheiden van hoofd- en bijzaken, doornemen van grotere teksten. Ook de vaardigheden <u>plannen en zelfstandig werken</u> kunnen hieraan gekoppeld worden. (Zie de brochure <i>Generieke studievaardighedenset voor doorstroom mbo-hbo</i>).</p> <p>De toetsing is individueel. Aanbevolen wordt vragen op te nemen waarin studenten <u>verbanden moeten leggen</u> en die <u>stofoverstijgend</u> zijn. In de colleges kunnen voorbeelden van vraagstellingen worden besproken. Ook multiple choice-vragen zijn belangrijk om te oefenen.</p>
<p style="writing-mode: vertical-rl; transform: rotate(180deg);">Project</p>	<p>2) Het onderdeel Praktijkonderzoek (zie paragraaf <i>Opbouw en urenverdeling</i>)</p> <p>Hbo-studievaardigheden kunnen worden geoefend in het onderdeel praktijkonderzoek. Het onderzoek kan <u>in projectvorm</u> worden uitgevoerd, waarbij de mbo-studenten werken in groepen van 4 tot 6 personen.</p> <p>Het onderwerp van onderzoek is welzijn-gerelateerd (bijv. anorexia of hechtingsproblematiek). Omdat de praktijk-/beroepsgerichtheid belangrijk is, kunnen studenten bijvoorbeeld <u>interviews</u> afnemen in het werkveld.</p> <p>In het project worden de studievaardigheden <u>onderzoeken, analyseren en verbanden leggen</u> geoefend (zie de brochure <i>Generieke studievaardighedenset voor doorstroom mbo-hbo</i>). In elke projectgroep wordt ook geoefend met <u>feedback</u> geven.</p> <p>Verder kan in deze onderzoeksopdracht aandacht worden besteed aan inzicht in <u>micro-, meso- en macroniveau</u> en het aanleren van een <u>onderzoekende houding</u>.</p> <p>De opdracht wordt afgerond met een <u>verslag en een presentatie</u>. Een voorbeeld van hbo-richtlijnen voor academisch schrijven is opgenomen in de bijlage. Voor het vermelden van gebruikte bronnen worden de APA-normen gehanteerd (zie het boekje <i>Verwijswijzer</i> van Annejet Dijkstra).</p>

Beroeps- en opleidingsoriëntatie	<p>De oriëntatie op hbo-opleidingen en -beroepen is aanvullend op de reguliere loopbaanoriëntatie en -begeleiding in het mbo. In deze paragraaf worden eerst de doelen van actieve keuzebegeleiding in Noord-Nederland toegelicht. Vervolgens wordt een aanzet gegeven voor de invulling van dit onderdeel.</p> <p>De <u>doelen van actieve keuzebegeleiding</u> in Noord-Nederland:</p> <p>De mbo'er heeft een actief keuzeproces doorlopen wanneer hij weet</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. waarom hij voor werken en/of doorleren kiest (motievenreflectie) 2. wat hij (niet) kan in relatie tot de te maken keuze (capaciteitenreflectie) <p>en dat hij:</p> <ol style="list-style-type: none"> 3. actief is en stappen zet ter voorbereiding van de gemaakte keuze (zelfsturing) 4. de manier van onderwijs op de vervolgopleiding heeft ervaren (opleidingsexploratie) 5. een realistisch beeld heeft van het gekozen beroepenveld (werkexploratie; netwerken) <p>Indien de mbo'er een hbo-opleiding kiest, dan zorgt bovenstaand proces er tevens voor dat de mbo'er:</p> <ol style="list-style-type: none"> 6. reële verwachtingen heeft van de hbo-opleiding 7. weet welke inspanningen van hem worden verwacht op de hbo-opleiding 8. weet welke inhoudelijke voorkennis van hem gevraagd wordt 9. weet aan welke inschrijvings- en toelatingseisen hij moet voldoen <p>We gaan er vanuit dat de student zowel in het basis- en profieldeel als in het keuzedeel begeleid wordt bij het maken van loopbaankeuzes. De student heeft voor dit keuzedeel in ieder geval voorlopig de keuze gemaakt om door te studeren op het hbo (1). Na deze keuze staat de student voor de keuze om een vervolgopleiding en een hbo-instelling te kiezen. Belangrijk is dat deze keuzen bewust gemaakt worden en dus goed overwogen zijn.</p> <p>Om de keuze voor dit keuzedeel te maken is het goed oud-studenten die al studeren op het hbo voorlichting te laten geven over het nut van het volgen van doorstroomonderwijs.</p> <p>Hoewel een keuzeproces niet altijd even gestructureerd verloopt, is er meestal een trend te ontdekken van breed oriënteren naar steeds specifiekere en meer verdiepend. Hieraan kunnen enkele activiteiten een bijdrage leveren:</p> <p>AD 1. Er zijn verschillende motieven om voor doorstuderen op het hbo te kiezen. Laat de student zijn motieven eens in kaart brengen aan de hand van http://www.carrieretijger.nl/opleiding/ho/mbo-hbo.</p>
----------------------------------	---

AD 2:

Niet iedereen is geschikt om door te gaan naar het hbo. Laat een student reflecteren op z'n eigen kwaliteiten (zie opdracht hieronder). De keuze voor het hbo is een individuele keuze. Begeleiding van en gesprek met een slb'er is belangrijk. De slb'er kan op basis van resultaten en gedrag kijken of een student het aan kan en met de student in gesprek gaan over zijn/haar ambities. De student moet inzicht krijgen in wat nodig is voor een hbo-opleiding en wat je op het hbo moet doen. Motivatie alleen is niet genoeg.

AD 3:

Door dit keuzedeel te volgen bereidt de student zich voor op zijn gemaakte keuze en ervaart hij (deels) de manier van onderwijs in het hbo.

AD 4:

Studenten bezoeken open dagen en volgen een meeloop-/oriëntatiedag op de hogeschool van hun eerste keuze. Docenten activeren de studenten voorafgaand aan dit bezoek en helpen met het opstellen van vragen. Het is aan te bevelen ook bij een tweede hogeschool te gaan kijken en een dag mee te lopen. Na afloop kan de student vertellen hoe de opleiding is opgebouwd en welke toelatingseisen er zijn. Op een meeloopdag kan een student ervaren hoe het is om in grote groepen (bijv. 100 studenten) hoorcolleges te volgen. Dit zijn nieuwe ervaringen. Het is wenselijk een dergelijke ervaring via het keuzedeel mogelijk te maken.

AD 5:

De student krijgt de opdracht het werkveld te onderzoeken. De student wordt uitgedaagd vragen te stellen aan medewerkers met een hbo-achtergrond.

Het is ook mogelijk de studenten deze opdracht tijdens een stage-activiteit te geven.

-Kijk eens rond wie er werken en inventariseer het opleidingsniveau.

-Interview iemand die deze werkzaamheden uitvoert.

-Stel jezelf de vraag welke verschillen je ziet tussen mbo en hbo werkzaamheden.

-Vraag ook welke opleiding de medewerkers hebben gedaan.

Stel dan enkele vervolgvragen: wat zijn de verschillen tussen de opleidingen? Welke minoren worden aangeboden? Wat zou de student willen?

AD 6 en 7:

De student krijgt de opdracht vragen op te stellen die hij heeft n.a.v. de open dag op het hbo en de meeloopdag. Een studievoorlichter van het hbo kan op de mbo-instelling komen om deze vragen te beantwoorden. Oud-mbo'ers kunnen vertellen over de aansluiting en de valkuilen, maar ook over de meerwaarde van een hbo-studie. Contact met hbo-studenten kan er ook zijn op stage. Centraal staat welke verwachtingen een student mag hebben van deze specifieke hbo-opleiding en welke inspanningen van een hbo-student verwacht worden.

AD 8:

Door dit keuzedeel te volgen zal de inhoudelijke voorkennis die gevraagd wordt, duidelijk worden. Laat de student reflecteren op hoe goed hij dit niveau met bijbehorend tempo en studievaardigheden aan kan.

	<p>AD 9: Studenten plannen hun voorbereiding op de hbo-opleiding van hun keuze door zich te verdiepen zich in de randvoorwaarden en secundaire voorwaarden. Denk aan de inschrijving, toelatingseisen, financiering, wonen op kamers, studentenleven. Zie ook: http://www.carrieretijger.nl/opleiding/ho/mbo-hbo/voorbereiden-overstap.</p> <p>Een aantal interessante instrumenten over Loopbaanbegeleiding op het mbo is te vinden op www.lob4mbo.nl.</p> <p>Opdracht 3: Het onderdeel Oriëntatie op beroep en hbo-opleiding (zie paragraaf <i>Opbouw en urenverdeling</i>).</p> <p>Dit studieonderdeel bestaat uit twee opdrachten en resulteert in een <u>product naar keuze</u> van de student waarin de uitkomsten van de opdrachten worden weergegeven, bijvoorbeeld een (elevator-)pitch/presentatie, een flimpje, verslag oid. Deze uitwerking is individueel.</p> <p>Doel van de opdrachten is dat de student zich verdiept in relevante beroepen in het werkveld (mbo/hbo), in de vakinhoud en in de hbo-opleidingen. Dit kan door het uitvoeren van:</p> <ul style="list-style-type: none"> a) Interview-opdracht In deze opdracht verzamelen studenten in tweetallen informatie over opleiding en beroep. De studenten kunnen hiervoor interviews afnemen bij bijvoorbeeld docenten, hbo-studenten en in het werkveld. Aanbevolen wordt minstens twee opleidingen te bezoeken, bij voorkeur bij verschillende hogescholen. b) Reflectie-opdracht De reflectieopdracht is individueel en bestaat uit twee onderdelen: 1^e deel heeft als kernvraag: Wie ben ik? Wat zijn mijn kwaliteiten? De student kan de reflectieresultaten onderbouwen met voorbeelden of de eigen kwaliteiten weergeven m.b.v. metaforen. 2^e deel gaat over ‘Wat wil ik gaan doen?’
Tips voor ontwikkelaar	
Werkvormen	<p>Op het hbo wordt een aantal werkvormen gehanteerd. Standaard zijn het hoorcollege, werkcollege, practicum en projectwerk.</p> <p>Een hoorcollege kenmerkt zich door een geringe mate van interactie tussen docent en student en duurt meestal 45 tot 90 minuten. Een hoorcollege wordt gevolgd door een groot aantal studenten (tot wel 180) tegelijk.</p> <p>Tijdens een werkcollege is er meer interactie tussen student en docent, werkt de student aan opdrachten en kan hij toelichting vragen. Het aantal studenten dat deelneemt is beperkt (tot ± 30). Binnen een werkcollege zijn vele werkvormen mogelijk, bijvoorbeeld brainstormsessie, discussie over context en relevante oplossingen.</p> <p>Soms worden colleges opgenomen en zijn ze digitaal beschikbaar, waardoor studenten ze elders op een later moment (opnieuw) kunnen volgen.</p>

Context	Aanbevolen wordt de invulling van het keuzedeel te situeren in een uitdagende en aantrekkelijke beroepscontext. Opdrachten zijn bij voorkeur gekoppeld aan de beroepspraktijk. Als onderwerp kan een welzijn-gerelateerd thema worden gekozen (bijvoorbeeld anorexia of hechtingsproblematiek).
Examinering	
Examinering	<p>Examinering van de keuzedelen is verplicht vanaf 1 augustus 2016, maar het resultaat weegt nog niet mee bij het al dan niet behalen van het diploma. Het streven is vanaf cohort 2018-2019 het behaalde resultaat van een keuzedeel mee te laten tellen in de slaag-/zakregeling. In een later stadium moet dus nader onderzocht worden of onderstaande opzet voldoet aan het landelijke toezichtskader mbo en hoe het examen opgenomen wordt in de opleiding.</p> <p>Een student gaat zich door middel van dit keuzedeel ook voorbereiden op de wijze van toetsing zoals die in het hbo gebeurt. De toetsing in het hbo bestaat veelal uit tentamens (begrip en toepassen van kennis), projectverslagen, projectpresentaties, practica-verslagen en beroepsproducten.</p> <p>De examinering van dit keuzedeel kan worden ingevuld door:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1 Een theorietoets (bij het onderdeel Theorie) 2 Een verslag en een presentatie (bij het onderdeel Praktijkonderzoek). In de bijlage is informatie over academisch schrijven in het hbo opgenomen. 3 Vrije keuze van een product waarmee (a) de interviewopdracht en (b) de reflectieopdracht (onderdeel Oriëntatie op beroep en opleiding) wordt afgesloten, bijvoorbeeld een pitch/presentatie en/of een filmpje /een reflectieverslag.
Bestaand doorstroomonderwijs	
<p>In Friesland is een werkgroep geformeerd met docenten van FP, FC en de NHL. De werkgroep is aan de slag met de ontwikkeling van keuzedelen op het gebied van doorstroom zorg & welzijn. De werkgroep maakt gebruik van deze uitgewerkte leidraad voor sociale opleidingen.</p> <p>De NHL en FP hebben gezamenlijk een doorstroommodule ontwikkeld voor de opleidingen Onderwijs assistent en Pedagogisch Werk. De module wordt ten dele gegeven bij de NHL. Er is aandacht voor generieke studievaardigheden en kennismaken met het hbo. Aan de orde komen de tien generieke studievaardigheden uit de Noordelijke brochure <i>Generieke studievaardigheden</i>, uitgewerkt met casuïstiek voor welzijn. De begeleiding op het hbo wordt gedaan door hbo-docenten en hbo-studenten afkomstig uit het mbo.</p> <p>Bij Noorderpoort in Groningen wordt voor MZ, PW, OA, een project voor mbo4-deelnemers op het gebied van generieke studievaardigheden aangeboden. Een praktijkonderzoek/scriptie maken deel uit van het project. De lessen worden verzorgd door mbo-docenten.</p> <p>Er is een (informele) werkgroep met vertegenwoordiging van Sociale Studies van de Hanze en de ROC's in het Noorden. Deze werkgroep heeft een concept voor proefstuderen uitgewerkt. Mbo-deelnemers maken in 1 dag kennis met studievaardigheden op het hbo. Deelnemers krijgen een artikel toegestuurd over sociologie, ze volgen een hoorcollege en een werkcollege, ze maken een kleine proeftoets en nemen deel aan de nabespreking van deze toets met een student-assistent. Vervolgens worden op het ROC de ervaringen nabesproken.</p>	

Verantwoording t.o.v. het landelijke keuzedeel

Voor examinering van de keuzedelen gelden dezelfde kaders als voor examinering van de kwalificatie. Dit betekent dat er voor het examen een gestandaardiseerd exameninstrument moet zijn waarin de examenvorm, de beoordelingscriteria en het proces omschreven staan. Integratie van examinering van de kwalificatie en de keuzedelen mag, maar het oordeel moet per keuzedeel herleidbaar zijn.

Omdat er in Noord-Nederland is gekozen voor de driedeling Studievaardigheden, Kennis en vaardigheden, Oriëntatie op opleiding en beroep is het goed aan te geven hoe de relatie met het officiële landelijke keuzedeel is.

In het Generieke keuzedeel *Vorbereiding hbo* zijn vijf onderdelen opgenomen, waarvan de eerste een kapstok is voor de andere vier. Toch is deze apart benoemd omdat hier de kennis en vaardigheden die nodig zijn voor de doorstroom naar de desbetreffende hbo-sector (cluster van opleidingen) is opgenomen:

1. treft voorbereidingen voor het volgen van een hbo-opleiding
2. oriënteert zich op hbo-opleidingen en -beroepen
3. zoekt, selecteert en analyseert informatie t.b.v. een (studie)opdracht
4. werkt samen in projectgroepen
5. reflecteert op gedrag en resultaten

Ad 1: Dit onderdeel wordt geëxamineerd door het tentamen, het onderzoeksverslag en de presentatie.

Ad 2: Dit onderdeel is expliciet opgenomen en wordt geëxamineerd door een product naar keuze (onderdeel 3).

Ad 3: Dit onderdeel staat centraal bij de voorbereiding op de theorietoets en bij de onderzoeksopdracht. Het wordt geëxamineerd via de theorietoets en het onderzoeksverslag.

Ad 4: Dit onderdeel wordt geëxamineerd via de onderzoeksopdracht.

Ad 5: Dit onderdeel komt aan bod bij *Oriëntatie op beroep en opleiding*. Het wordt geëxamineerd via een product naar keuze van de deelnemer.

Bijlage 1 Stappen in de ontwikkeling van academisch schrijven

Hanzehogeschool Groningen, Academie voor Sociale Studies (versie 25 aug. 2015)

Belang in de beroepscontext

Goed leren schrijven is belangrijk voor studenten in het hoger onderwijs, omdat de mate van zelfstandigheid bij het leren groot is (Rijlaarsdam, Van den Bergh & Couzijns (1996). Een veelgebruikte methode in het hoger onderwijs is dat studenten de opdracht krijgen een tekst te schrijven over een bepaald onderwerp. Tijdens het schrijven verwerken zij de opgedane kennis en leggen verbanden. Schrijven en denken horen bij elkaar. Voorafgaand aan het schrijven moet de schrijver denken. Het schrijven zelf levert vaak nieuwe inzichten op. De meesterproef volgt aan het eind van de studie in het vierde jaar als studenten hun scriptie schrijven. Juist dan blijkt hoe complex schrijven is.

Schrijven is nooit het doel, maar is een middel om informatie over te dragen. Daarvoor gelden bepaalde regels waaraan teksten moeten voldoen. Effectief communiceren betekent de informatie zodanig presenteren zodat die aansluit bij de verwachtingen van de lezer. Dat kan een collega, een leidinggevende, een externe partij, de cliënt zelf of familie van de cliënt zijn. Vorm en inhoud moeten daarbij aansluiten.

In de dagelijkse praktijk van de hulpverlener is schrijven een belangrijk onderdeel. Zo staan ze cliënten bij in beroeps- en bezwaarprocedures, schrijven ze brieven en e-mails. Rapportages en verslagen in het sociale werk betreffen: cliëntrapportages, intake- en gespreksverslagen, verwijsrapporten, aanvragen voor voorzieningen, signaleringsrapporten, enzovoorts. Deze genres moet de student beheersen.

Daarnaast is het Europese Framework voor talen hier van belang. Dit is een door het Europees Parlement in 2008 vastgesteld eindniveau voor verschillende vormen van hoger onderwijs. Aangezien dit systeem uitgaat van de tweede taal is de basis van het Europese Framework als basis gebruikt bij het opstellen van de niveaus. De Dublin Descriptoren zijn bijgevoegd.

Wat is academisch schrijven?

De term academisch schrijven verwijst naar een breed scala aan vaardigheden en competenties die de binnen het hoger onderwijs worden gebruikt. Het gaat globaal om:

- bronverwijzing (APA), plagiaat en het verwerken van informatie in een tekst
- methodische aanpak van schrijftaken
- heldere tekststructuren en samenhang binnen een tekst
- kritisch schrijven en redeneren
- schrijven in een stijl die past binnen de beroepsgroep
- taalverzorging (correcte spelling en zinsbouw)

Aansluitende competenties vanuit het beroepenveld:

- is zich bewust van de eigen rol/perspectief
- is zich bewust van de uitwerking van de tekst en houdt hier rekening mee.

Ontwikkeling van academisch schrijven in het curriculum

<u>Jaar</u> 1	<u>Jaar</u> 2	<u>Jaar</u> 3	<u>Jaar</u> 4	
<p>In het eerste jaar werken studenten aan de basale vaardigheden op het gebied van academische schrijfvaardigheid. Studenten leren dat schrijven een bijdrage levert aan het leerproces tijdens de studie en dat teksten bijdragen aan de effectiviteit van de hulpverlener. Een belangrijk aspect is dat studenten leren om beweringen te onderbouwen, te verklaren en/of te verwijzen naar bronnen. Kritisch denken en schrijven liggen in elkaars verlengde.</p> <p>Bovendien leren studenten betrouwbare bronnen te selecteren en de informatie te verwerken. In het professionele werkveld is de effectiviteit van de communicatie van belang. Studenten weten dat rapportages voor verschillende doeleinden worden gebruikt en dat dit van invloed is op de vorm en opbouw van rapportages. Zij bouwen teksten op aan de hand van de tekstindeling inleiding-kern-slot en ze gebruiken alinea's. Studenten hebben oog voor de taalverzorging, zij kennen de spelling- en grammaticaregels en passen die toe. Studenten die dat nodig hebben frissen de kennis van de basisregels op.</p>				
	<p>In jaar 2 gaan studenten aan de slag met tekstgenres die veel voorkomen in het beroep van de hulpverlener. Het gaat daarbij om cliëntendossiers, rapportages, brieven, e.d. Studenten presenteren de informatie zodanig dat deze past bij het doel. Tijdens de studie en de stage leren zij steeds beter de juiste toon en stijl te gebruiken die nodig is in het professionele werkveld en voor onderzoeksverslagen in jaar 3 en 4. Studenten onderbouwen nu standaard (argumenteren) en plaatsen informatie in de juiste context voor de lezer door het aanbrengen van samenhang in de tekst. Studenten passen de regels rond spelling en zinsbouw toe en teksten bevatten slechts sporadisch fouten.</p>			
		<p>In jaar 3 passen studenten alle kennis en vaardigheden toe in het kader van het verslag van het praktijkonderzoek en het stageverslag. Omdat het hier gaat om individuele grote en complexe schrijftaken is feedback en reflectie op de schrijftaak belangrijk om studenten voor te bereiden op het onderzoeksverslag in jaar 4. Studenten kunnen informatie uit andere bronnen probleemloos verwerken in de tekst.</p>		
			<p>Studenten kunnen zelfstandig grote schrijftaken uitvoeren en zijn in staat om grote hoeveelheden informatie op een duidelijke en doelgerichte manier te presenteren in een rapport, portfolio of een andere complexe tekst.</p>	

Literatuur (*):

Rijlaarsdam, Gert, Bergh, Huub van den & Couzijns, Michel (1996). Current research on effective teaching and learning to write. In: Effective teaching and learning of writing. (Rijlaarsdam, Gert, Bergh, Huub van den & Couzijns, Michel, eds.). p. IX.